

Per un nou model de gestió cultural

RAMON MONTON

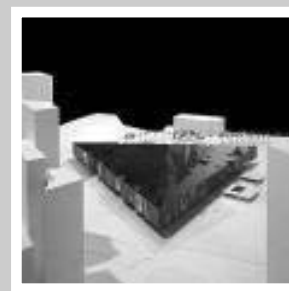
El Fòrum 2004 d'aquesta mena de país de les meravelles, cosmopolita i metropolitana, amb tot de corones, autopistes, polígons i suburbis sense personalitat, que van devorant el territori i cobrint-lo de ciment i asfalt fins a transformar pobles sencers en una mena de barris de Barcelona que la població ja no reconeix com a propis, és una traducció prou visible (al Vallès el que avui encara són camps l'endemà ja ha esdevingut un giratori amb tres palmeretes al mig) del que no hauria de ser

«S'ha acabat l'etapa d'identificar cultura amb llengua.»

Caterina Mieras

El rialler alcalde de Barcelona un dia va dir que, en els darrers anys, «Barcelona no havia parat». I és cert: no ha parat de perdre població; però no solament població; també ha perdut el contacte amb si mateixa i amb el país, ha perdut l'orientació i, si ens hem de fixar en l'exemple del seu alcalde, fins i tot el sentit del ridícul (i això, només amb propaganda, no s'arregla).

membre de la línia dura del lerrouisme: perquè apliqués un programa electoral en què la sardana és tractada com a expressió sorgida «del romanticisme del segle XIX» i «pròpia de nacionalismes caducs». És a dir, que la sardana és una antigalla d'un nacionalisme caduc que, naturalment i no pas per casualitat, és el nostre. Però tot sigui per a la causa del progrés! Vejam quina alternativa

la gestió cultural, ecològica i urbanística del país, perquè ens porta directament a l'abisme. La «millor ciutat del món», segons els triomfalistes organitzadors del fracassat esdeveniment, que cada cop gasten menys en serveis i més en propaganda¹, o una de les més lletges, per a algun observador imparcial, és gestionada de manera elitista i tecnocràtica, sense comptar per a res amb la població, segons el conegut principi il·lustrat «tot per al poble però sense el poble». Un exemple típic i no gaire agradable ni democràtic de què és l'elitisme i la tecnocràcia es dona quan un tècnic o expert a *la gauche divine* diu, a la gent que es queixen i volen opinar que callin, que no hi entenen i que deixin les coses serioses en mans dels qui sí que hi entenen. A aquesta apreciació caldria afegir-hi un altre aspecte gens irrellevant: el sou de l'expert que diu a la gent que callin el paga aquesta mateixa gent, fet que converteix l'expert en doblement antipàtic.

Normalitzacions reeixides: Catalunya flamenca

Ja vaig expressar, en una de tantes cartes que l'*Avui* no m'ha publicat, la meva estranyesa davant el fet que el singular tripartit que se suposa que ens governa sembla haver assumit tàcitament que cadascun dels seus membres tan sols és responsable de les àrees que gestiona, de manera que, dels disbarats de la consellera socialista Mieras, els altres, per dir-ho així, se'n renten les mans. Tenim, per tant, la cultura catalana en mans dels socialistes, els quals, com a partit polític que són, hem d'entendre que intentaran aplicar el seu programa. Però quin és el seu programa? Una primera orientació que indica per on poden anar les coses la trobem en la cèlebre frase de Pasqual Maragall en el sentit que, si mai arribava a ser president, aquest país no el reconeixeria «ni la mare que el va parir». Potser per això els socialistes van nomenar director general de Cultura Tradicional un

ens proposen els socialistes: «Donar un tractament especial a l'univers flamenc i dedicar una especial cura a les diverses expressions de la cultura gitana»². Per tant, res de nou: les sardanes i el catalanisme són antics; el flamenc i l'espanyolisme són la modernitat que ens obrirà les portes del segle XXI.

Analitzem ara la citació que encapçala aquest article, perquè també té implicacions molt interessants. La senyora consellera diu que s'ha acabat això d'identificar llengua amb cultura. «S'ha acabat» és una frase impersonal, però em sembla que la qüestió és més personal: si s'ha acabat és perquè algú ha decidit que s'hagi acabat. ¿Us imagineu la ministra de cultura espanyola o qui dirigeix l'Institut Cervantes, el Goethe Institut o qualsevol altra organització dedicada a promoure la cultura d'una llengua determinada proclamant que s'ha acabat la identificació entre la seva llengua i la seva cultura? Aleshores quin seria el seu àmbit de treball?

1. Segons Salvador Cardús («Temps d'adoctrinament», *Avui*, 4.06.2004), l'any 2003 l'Ajuntament de Barcelona hi va destinar 24.000 euros diaris (quatre milions de pessetes).

2. Cito de Josep Igual, «Reflexions d'un sardanista», programa del 53è Aplec i 45è Concurs de Colles Sardanistes, Cardedeu, 20-6-2004.

La ministra de cultura espanyola, per exemple, ho seria de totes les cultures que es puguin arribar a manifestar en el seu estat, incloent-hi la dels immigrants acabats d'arribar amb pastera. Us imagineu un escenari així? Babèlic, oi? Exacte, ja hem trobat la pista correcta. Si la consellera Mieras gosa afirmar aquest aparent despropòsit és perquè, per al seu partit i per als espanyolistes en general, el català és una llengua «autonòmica», de segona o tercera categoria, i sobretot perquè assumeix plenament el que el Segon Manifest del Foro Babel, «Per un nou model de Catalunya», anomenava «pluralitat cultural catalana», és a dir, que la cultura catalana no és la que es fa en llengua catalana, sinó «el conjunt de fets culturals produïts a Catalunya»

Simbologia catalana

en el marc del «bilingüisme, l'autèntic fet diferencial del nostre país». En resum, que allò que compta no és pas convertir en realitat institucionalitzada el fet que un poema escrit en suahili, un plat armeni, una melodia irlandesa o una dansa grega o de Surinam siguin cultura catalana si es fan a Catalunya, sinó el gripau ontològic que les manifestacions culturals espanyoles (Feria de Abril, flamenc, literatura en castellà), pel fet de tenir com a escenari Catalunya, es converteixin automàticament en cultura catalana. L'escenari ideal d'aquest veritable programa de substitució cultural és el que he enunciat al principi, tret segurament d'algun titular periodístic o d'algun programa d'actes culturals cosmopolites i moderns: una Catalunya flamenca i una antiga capital que és hispanoamericana, asiàtica,

olímpica, de la pau, el diàleg, la sostenibilitat, etcètera, una metròpoli permanentment transvestida que fa tot el que pot per evitar de ser, simplement, catalana i que, per donar exemple de multiculturalitat, en una enquesta no sap ni adreçar-se als ciutadans en la seva llengua³.

Barcelona com a model insostenible

La Barcelona del «Fòrum de les Cultures» és un model insostenible des de molts punts de vista. Insostenible i, segons el testimoni d'arquitectes participants en el congrés «L'arquitectura de la indiferència», irresponsable i desfasat⁴. Hi ha tantes coses a objectar, que no serà fàcil de resumir-ho en l'espai d'un article. Per començar, ho situaré en el context del que es pot anomenar de moltes maneres: cultura de l'espectacle, del simulacre, de l'aparador o del parc temàtic o, com va escriure Mira, de la «ideologia de dibuixos animats». Es tracta de l'operació de propaganda política que consisteix a organitzar grans manifestacions i espectacles i a emetre declaracions grandiloqüents que contradiuen diametralment la pràctica política de cada dia. Això fa possible que hom pugui parlar de sostenibilitat envoltat de gratacles, especulació i misèria; que es pugui debatre la pau mundial al costat d'uns guerrers xinesos que, amb la seva presència coactiva, impedeixen de parlar del genocidi tibetà i que es guardi silenci sobre el fet que, en aquell mateix espai, el franquisme hi va dur a terme afusellaments massius; que un es pugui omplir la boca amb paraules com «multilingüisme» i «multiculturalitat» mentre margina la cultura local i contribueix de totes les maneres possibles a destruir la llengua i la cultura del país, i, en el sùmmum de l'astracanada, fa que un convidat a un dels «diàlegs» hagi d'exigir davant de tothom a l'alcalde que faci el favor de dialogar.

Però deixem el Fòrum i centrem-nos estrictament en la Barcelona més desagradable i real. D'una banda, hi ha una continuïtat franquista perfectament verificable, tant si ens fixem en

el desgavell urbanístic i especulatiu que, des de la conurbació barcelonina, s'escampa com una taca d'oli pel territori català, ara compartimentat en «corones metropolitanes», com en la realitat cultural, perseguida amb insistència pel franquisme, de la creixent desconexió entre una Barcelona ostensiblement anacional i el seu país, Catalunya, que continua donant mostres de sana catalanitat. Pel que fa al primer aspecte, podem veure-hi un esgarrifós correlat de què representa el fenomen de la globalització a escala lo-

Sardana de lluïment (Pl. de St. Jaume, BCN) Foto: J. Gumí

cal: en comptes de solucionar els seus problemes, Barcelona els exporta, en forma d'arquitectura «de vila olímpica», cara i deficient; urbanisme agressiu; trànsit salvatge; places dures i altres espais inhòspits i inhumans; preus «barcelonins» («del mercat») que fan fugir el jovent dels pobles i ciutats on han viscut tota la vida; afluença massiva d'una població desarrelada i «deslocalitzada», ciutadans d'enlloc amb hàbits fonamentalment barcelonins, com la necessitat d'utilitzar infraestructures viàries per a traslladar-se a la metròpoli, on solen tenir la feina i, ras i curt, despersonalització generalitzada. I amb aquest model no solament destruïm el paisatge i els recursos, el nostre present i el futur dels nostres fills, sinó també l'ànima, el caràcter d'aquest país.

3. El «Fòrum de les Cultures» va tenir el cinisme de fer una enquesta en espanyol per «evitar cohibir els castellanoparlants» i perquè «els catalanoparlants ja estem acostumats a canviar de registre» [sic!]. Els discriminats, com sempre, vam ser els catalans. Vegeu «Enquestes en espanyol per «no discriminar» els castellanoparlants», notícia publicada per l'Avui del 24-6-2004.

4. L'objectiu del congrés era «investigar fins a quin punt l'arquitectura pot arribar a modificar comportaments quan s'ajusta o no al seu context cultural». La del Fòrum és un exemple d'arquitectura que no té en compte l'entorn: edificis de disseny, «esperpents» sense cap més sentit que «aparèixer en les revistes». L'alternativa seria una arquitectura «feta localment», amb «un compromís ètic, social i polític» que «resolgui les necessitats de la societat». Avui, 1-7-2004.

La trampa del cosmopolitisme

Ara no tindrè cap més remei que tornar a parlar d'aquell tecnòcrata tan poc simpàtic del principi, perquè vull analitzar les conseqüències que té en la nostra realitat quotidiana el fenomen del cosmopolitisme; no solament el típic cosmopolitisme espanyolista de Foro Babel, sinó també un altre que s'hi superposa, com en un doble nivell aculturador igualment destructiu. El cosmopolitisme planificat equival, en la pràctica, a un provincianisme amb ínfulas de modernitat que desfigura i desnaturalitza profundament els nostres pobles i ciutats, els nostres paisatges i el nostre país, perquè, quan els planificadors que sí que hi entenen parlen de cosmopolitisme, solen tenir al cap un model que és tan poc nostre com l'espanyol: el nord-americà. Per això fan construir gratacels, grans avingudes, immenses superfícies comercials i lúdiques, i els nostres pobles i ciutats van perdent el petit comerç (que, com diu la propaganda dels botiguers, és vida) i els cinemes, de manera que, per a comprar o veure una pel·lícula, cal agafar el cotxe, com a Amèrica, i anar a unes multisales o a un hipermercat, que promouen la massificació, perjudiquen el nivell de qualitat i creen un estil de vida agressiu, competitiu i motoritzat (qui no tingui cotxe, no pot anar al cinema ni a comprar) que redueix cada cop més les persones a un paper de simples consumidors idiotitzats.

Correlats significatius del cosmopolitisme

1) Enlluernament acrític i província per tot el que és nord-americà i, per tant, modern i cosmopolita, acompanyat d'un menyspreu sovint no gens dissimulat pels models autòctons, i en arquitectura això vol dir, per exemple, Gaudí. Caldria fer notar als nostres enlluernats polítics, tècnics i experts que, si volen implantar el model americà en tot (gratacels; autopistes pertot arreu; «multiculturalitat», que generalment vol dir misèria; privatització de tots els serveis; desigualtat social creixent; degradació de l'ensenyament públic; racisme; bandes juvenils), s'han de preparar també per a regular la venda d'armes als supermercats.

2) Lingüísticament, aposta pel català *light* i, per tant, per la dialectalització progressiva del català (segurament fins a arribar al castellà de Catalunya que reclamava Pasqual Maragall). Una mena de pas previ de la normalització espanyola és la normalització barcelonina, transmesa no solament per l'èxode barceloní, sinó també pel model de llengua, per dir-ne d'alguna manera, de TV3, aquest que, més enllà del fals debat entre professionalitat i domini lingüístic —quina mena de professional és un periodista que no domina la seva eina de treball?— permet de sentir en boca d'un corresponçal *prendre foc* en comptes de «calar foc» en un teletexte del migdia.

3) Culturalment, «mestissatge», és a dir, com ja sabem, espanyolització. En aquest sentit és significatiu l'ajornament de la Fera de Abril per convertir-la en un pòrtic del «Fòrum de les Cultures». I, per cert, ja que hem tornat al Fòrum, l'apoteosi del mestissatge i la multiculturalitat és sentir, en un bar, com la ciutadana del món multicultural que despatxa el menjar i les begudes et deixa anar la clàssica frase: «*No le entiendo, ¿me puede hablar en castellano?*»

Per un nou model de gestió cultural

Si la nostra realitat quotidiana constitueix una agressió així mateix quotidiana, també des del punt de vista de la cultura ens cal plantejar un model alternatiu a la continuïtat «democràtica» del que el franquisme volgué imposar com a normalitat: especulació incontrolada, destrucció del territori i la natura, i substitució d'una expressió cultural catalana normal per una expressió cultural espanyola també pretesament normal. Bernat Joan ha remarcat el curiós paralelisme que es dona entre un bon estat de salut del medi ambient i de la llengua, i la cultura nostrada, i a l'inrevés⁵: allà on la degradació ecològica és màxima, també s'hi poden observar els màxims graus de substitució lingüística i cultural, fins a arribar pràcticament a la substitució demogràfica, al procés de minorització demogràfica d'una comunitat humana dins el seu propi territori

que pot acabar provocant-ne la desaparició⁶. Si no ens volem deixar enredar per la xerrameca «progressista», hem de saber veure que immigració i colonització són dues realitats molt diferents. Són immigrants d'origen, però, de fet, ja catalans, els fills dels magrebins que parlen català als nostres carrers i places; en canvi, el que he sentit anomenar «tercera generació immigrant espanyola» és clarament una altra cosa.

El futur de Catalunya, com va dir Jordi Pujol l'any 1976 en el documental *La nova cançó* quan encara era un home de Banca Catalana, serà garantit per qui ja ha garantit que tingui un present: les classes mitjanes, la gent de comarques, els botiguers i els petits empresaris, i, en general, tots els qui continuen treballant per la cultura i per les coses de la terra. Per a definir un nou model de gestió cultural, segurament ens caldria elaborar una mena de negatiu, una antítesi de l'actual: un model participatiu i que fomentés la llibertat creativa; que cregués en la cultura i les idees, no en l'adoctrinament i el control ideològic; que promogués una veritable eclosió de creativitat; oposat a un model elitista, «cosmopolita», apàtrida⁷, d'aparador, conformista i generador de clientelisme com l'actual (allò de «si no tens el carnet del partit del govern, ja pots plegar»). Com ja vaig afirmar en un altre article⁸, les expectatives de llibertat, la consciència de tenir un fi, una causa, susciten una gran eferescència cultural. I aquest estat d'eferescència cultural és el que caldria impulsar; això faria que, a la llarga, poguéssim triar opcions culturals genuïnes, no pas per fidelitat a la causa i per militància, que acaben cansant, sinó perquè ens agraden, perquè les sentim pròpies i connecten amb nosaltres; una veritable autodeterminació cultural exercida cada dia, com ja hem vist amb el fenomen del rock català: el jovent s'hi ha adherit amb la màxima naturalitat, i així és com haurien de funcionar les coses.

I, per si hi ha algú que encara no ho veu clar, em permetré de recordar-li la coneguda frase de Montaigne: «Un hom no aconsegueix el que és universal sinó a partir del que és ultralocal.» ♦

5. Bernat Joan i Marí, «Llengua i autoestima» a *L'autoestima dels catalans. Un valor a recuperar*, Pòrtic, 2003.

6. Com va escriure el falangista Ernesto Giménez Caballero, «*hay una manera muy sencilla de acabar con el problema catalán, y es repoblar Cataluña con andaluces*».

7. Apàtrida envers Catalunya, que és el problema que cal resoldre; naturalment espanyol, que és on ens volen fer arribar: la nostra desaparició com a cultura.

8. «Per un estat d'eferescència cultural», *Llengua Nacional*, núm. 46, primavera del 2004.